

Direktoratet for mineralforvaltning
med Bergmesteren for Svalbard

Utenlandsk eierskap i norsk mineralnæring

November 2022

Innholdsfortegnelse

Oppsummering	3
1 Innledning	4
2 Metode og datagrunnlag	4
3 Resultater	5
3.1 <i>Byggeråstoff</i>	5
3.2 <i>Industrimineraler</i>	5
3.3 <i>Naturstein</i>	5
3.4 <i>Metallisk malm</i>	5
3.5 <i>Salgsverdi over 100 millioner kroner</i>	6
4 Tolkning	6
Figurer	7

Oppsummering

Direktoratet for mineralforvaltning (DMF) har kartlagt utenlandsk eierskap av mineraluttak i Norge, inkludert utenlandske eieres andel av den totale salgsverdien i markedet. Kartleggingen viser at av de 757 mineraluttakene i Norge som rapporterte salg av mineraler i 2020, var 28 eid av utenlandske aktører. Blant de 22 uttakene som rapporterte en salgsverdi på over 100 millioner kroner var halvparten utenlandskeide.

Andel utenlandskeide aktører varierer ut ifra type mineralprodukt og er derfor kartlagt ut ifra produktkategoriene byggeråstoff, industrimineraler, naturstein, og metallisk malm. Norskeide uttak er i flertall i alle produktkategoriene, bortsett fra metallisk malm hvor det finnes ett norskeid og ett utenlandskeid uttak.

Andelen av salgsverdiene fordelt på norsk- og utenlandskeide uttak viser at utenlandskeide uttak i snitt har høyere salgsverdi enn norskeide. Dette er uavhengig av produktkategori, med unntak av kategorien metallisk malm. I kategorien industrimineraler står utenlandskeide uttak for 67 % av salgsverdien i markedet, selv om bare 32 % av uttakene eies av utenlandskeide aktører. For byggeråstoff er kun 2 % av uttakene utenlandskeide, men disse utgjør 31 % av salgsverdien.

1 Innledning

Som et ledd i DMFs arbeid for å utvikle et kunnskapsgrunnlag om mineralnæringen i et helhetlig samfunnsperspektiv har DMF gjort en kartlegging av eierstrukturen i norske mineraluttak for å få mer kunnskap om grad av utenlandsk eierskap i norsk mineralnæring.,

Andelen norskeide bedrifter er større enn andelen utenlandskeide i alle produktkategorier bortsett fra innen metallisk malm. Her er det kun én norsk og én utenlandsk aktør. Andelen varierer i de øvrige mineralproduktkategoriene fra 2 % til 32 %.

Da tonnpris varierer stort avhengig av mineralprodukt, er resultatet i hovedsak presentert i følgende produktkategorier: byggeråstoff, industrimineraler, naturstein, og metallisk malm. I tillegg presenteres uttak med salgsverdi over 100 millioner kroner uavhengig av produktkategori.

Et funn som går igjen i de alle fleste produktkategorier er at utenlandskeide bedrifter jevnt over har høyere andel av den totale salgsverdien innen de forskjellige produktkategoriene. Den gjennomsnittlige utenlandskeide bedriften har med andre ord høyere salgsverdi, virksomhetens inntjening begrenset til salg av mineraler, enn en norskeid.

2 Metode og datagrunnlag

Uttakenes eierstruktur ble kartlagt ut fra offentlig tilgjengelige data fra tjenester som brønnøysunnregisteret, proff.no og investor.dn.no brukt. Tjenestene benytter data fra skatteetaten og viser eierstruktur fra utgangen av 2020. Uttak som hadde norsk eier på øverste nivå eller var omsatt på det norske aksjemarkedet uten en klar majoritetsseier er markert som norske.

Analysen viser andelen norsk- og utenlandskeide bedrifter innen hver produktkategori, samt hvordan salgsverdien innen de forskjellige produktkategoriene er fordelt mellom norsk- og utenlandskeide aktører. Salgsverdi er hentet fra den årlige driftsrapporteringen uttak som omfattes av mineralloven årlig gjør til DMF. Det er kun uttak som har levert driftsrapport og rapportert positiv salgsverdi for 2020 som er undersøkt i denne rapporten.

Bedriftene er kun registrert én gang og dermed kun regnet innenfor én produktkategori. Produktkategoriseringen følger bedriftens «hovedprodukt». En bedrift som i hovedsak driver uttak av industrimineraler, men også selger litt byggeråstoff, er kun klassifisert under industrimineraler. Bedriftens kategori er bestemt ut ifra hvilket produkt de oppgir størst salgsverdi av.

Bedriftene som driver mineraluttakene, er identifisert ut ifra sitt organisasjonsnummer. Dette betyr at eventuelle bedrifter som drifter flere uttak kun opptrer en gang i datasettet. Det er derimot vanlig at et selskap oppretter separate datterselskap for hvert uttak de drifter, i de tilfellene vil datterselskapene telles separat siden de har unike organisasjonsnummer. Det er ikke tatt videre hensyn til at de er del av samme konsern. Denne måten å telle bedriftene på kan gi et inntrykk av at det er flere aktører innen mineralnæringen enn det er i virkeligheten, men vil ikke påvirke fremstillingen av andel salgsverdi fordelt mellom norsk- og utenlandskeide bedrifter.

3 Resultater

Av 964 aktører som leverte driftsrapport i 2020 rapporterte 757 positiv salgsverdi. Av disse hadde 28 utenlandsk eierskap. Tre hadde 50-50 norsk og utenlandsk eierskap. Det ble besluttet å markere disse som norskeide videre i analysen¹. Dette vil si at 96,3 % av bedriftene er norskeide.

Tabell 1: Antall bedrifter innen de forskjellige produktkategoriene fordelt på om de er norskeide eller ikke

Produktkategori	Norsk	Utenlandsk	Totalt
Byggeråstoff	638	14	652
Industrimineraler	15	7	22
Naturstein	71	6	77
Metallisk malm	1	1	2
Totalt	729	28	757

3.1 Byggeråstoff

Innen produktkategorien byggeråstoff er 98 % av bedriftene norskeide. Disse står kun for 69 % av salgsverdien i bransjen. Dette kommer av at de utenlandskeide uttakene har langt større salgsverdi enn den gjennomsnittlige norske aktøren. Dette kan sees i Figur 1 og Figur 2. Blant de 13 største aktørene innen byggeråstoff har 7 utenlandske eiere. Den største aktøren innen byggeråstoff, Norsk Stein AS, som er tyskeid, står alene for 11 % av salgsverdien til alle de 652 bedriftene i kategorien.

3.2 Industrimineraler

Fordelingen av andel norske og utenlandske aktører innen kategorien industrimineraler er vist i Figur 3 og Figur 4. Til tross for at utenlandskeide bedrifter kun utgjør 32 % av bedriftene innen industrimineral, står de for 67 % av salgsverdien. Dette kommer av at de to største aktørene, Sibelco Nordic AS som produserer olivin og nefelinsyenitt og har belgiske eiere, og Elkem Tana AS som produserer kvart/kvartsitt med kinesiske eiere, til sammen står for like høy salgsverdi som de neste 15 aktørene til sammen. Sibelco Nordic AS alene står for 20 % av salgsverdien i markedet. Industrimineraler er den eneste produktkategorien hvor salgsverdien til de utenlandskeide selskapene overgår den til de norskeide.

3.3 Naturstein

Også i kategorien for naturstein er salgsverdien hos de utenlandskeide bedriftene større enn hva andel utenlandske virksomheter markedet skulle tilsi. Figur 5 og Figur 6 viser fordelingene innen kategorien naturstein. Selv om bare 8 % av bedriftene innen produktkategorien naturstein er utenlandskeide, står de for 21 % av salgsverdien. Dette kommer av at de utenlandskeide bedriftene har høyere gjennomsnittlig salgsverdi enn de norskeide.

3.4 Metallisk malm

Produktkategorien metallisk malm skiller seg fra de andre i at den kun har to aktører: Rana Gruber AS som er norskeid, og Titania AS som er amerikanskeid. Figur 7 viser markedsandelen til Titania og Rana Gruber de siste fem årene. Her ser vi at salgsverdi av jernmalm fra Rana Gruber overgikk salgsverdien av titankonsentrat fra Titanias rett før 2018. I dag har Rana Gruber en markedsandel

¹ Det ble testet å lage en egen kategori for disse tre uttakene, men da det viste seg at de ikke påvirket resultatet nevneverdig ble det sett på som hensiktsmessig å markere dem som norskeide.

på 60 %. Dette kommer av at salgsverdien i Rana Gruber har vokst raskere enn i Titania de siste fem årene.

3.5 Salgsverdi over 100 millioner kroner

I tillegg til analyser av markedsandelene innen de forskjellige produktkategoriene, er det gjort en tilsvarende analyse innen forskjellige intervaller av salgsverdi. Figur 8 og Figur 9 viser fordeling av eierskap blant bedriftene med en rapportert salgsverdi på over 100 millioner kroner i 2020, uavhengig av produktkategori. Total er det registrert 22 bedrifter i denne verdikategorien. Det er like mange norskeide som utenlandskeide blant disse. Salgsverdien er også jevnt fordelt i denne kategorien, hvor salgsverdien til utenlandskeide bedrifter er 52 % og den norskeide er 48 %. Mye av denne likheten kommer av at norskeide Rana Gruber AS har høyest salgsverdi innen hele den norske mineralnæringen. Dersom Rana Gruber ble fjernet fra utvalget ville den norskeide salgsverdien bli redusert til 36 % da den nest største, tredje største og fjerde største mineralbedriften i Norge alle har utenlandsk eierskap. Av de 28 utenlandskeide bedriftene i hele datasettet er 11 av dem blant de 20 bedriftene med høyest salgsverdi i den norske mineralnæringen.

4 Tolkning

Byggeråstoff er produktkategori med lavest andel utenlandsk eierskap. Dette kan komme av at bransjen rundt byggeråstoff i stor grad består av mange små aktører som driver på bakgrunn av lokale grunneieravtaler, og at tonnprisen er lav sammenlignet med andre produktkategorier. Byggeråstoff er også relativt dyrt å frakte, så lenge man ikke bruker båt, og anvendes derfor gjerne i relativt kort avstand fra uttaket. Disse egenskapene kan gjøre forekomster av byggeråstoff mindre interessante og lønnsomme å utvikle for utenlandske aktører, sammenlignet med forekomster innenfor andre produktkategorier. Alle de utenlandskeide bedriftene innen kategorien byggeråstoff drev med utvinning av knust fjell, bortsett fra én bedrift som drev uttak av sand og grus.

Det er viktig å påpeke at selv om to bedrifter driver uttak innen samme produktkategori, trenger ikke dette bety at de selger samme produkt. Dette er viktig når man sammenligner salgsverdien innad i produktkategoriene: ikke alle produkter er direkte sammenlignbare. Tilsynelatende like produkter kan ha ulik kvalitet og dermed ulike bruksområder som vil påvirke salgsverdien. Dette er vanlig for byggeråstoff. Innen samlebetegnelsen industrimineral, som omfatter produkter som for eksempel kvarts og kalk, er det store ulike kvalitetsforskjeller, bruksområder og forskjell i tonnpris. Dette kan også forklare noe av hvorfor noen uttak har så mye høyere salgsverdi enn andre.

Salgsverdien tilfallende bedrifter med utenlandske eiere er større enn andelen utenlandskeide bedrifter i alle de undersøkte kategoriene, bortsett fra i analysen av metallisk malm. Dette skyldes i hovedsak noen få relativt store aktører.

Det er ikke uvanlig at utenlandske selskap som har etablert seg i Norge driver flere uttak. For eksempel er fire av de seks uttakene med utenlandsk eierskap i kategorien naturstein del av samme konsern og eid av belgiske Brachot-Hermant NV. Innenfor byggeråstoff er tre av aktørene eid av svenske Skanska Kraft AB.

Figurer

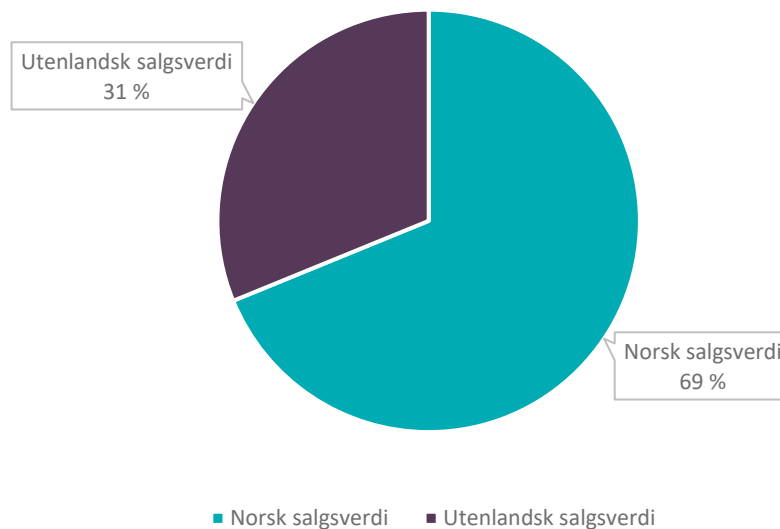
Byggeråstoff:

Andel bedrifter etter eierskap innen byggråstoff

Figur 1: Andel norsk- og utenlandskeide bedrifter innen byggeråstoff

Salgsverdi byggråstoff

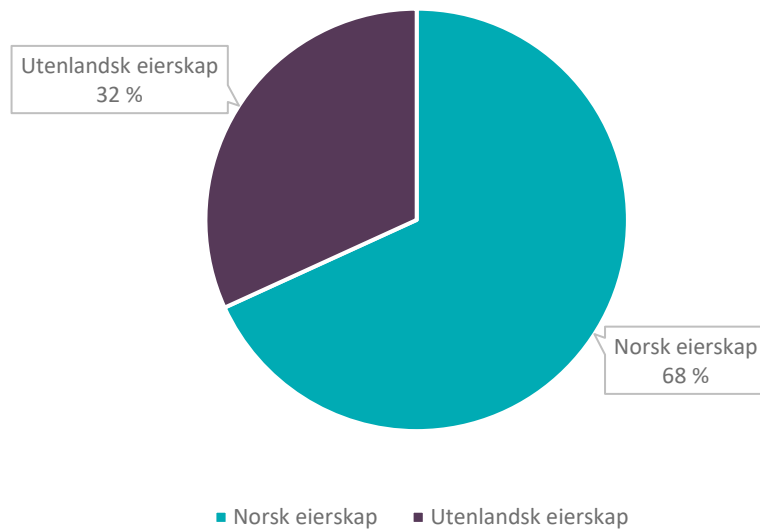

Figur 2: Andel av total salgsverdi av byggeråstoff fordelt mellom norsk- og utenlandskeide bedrifter

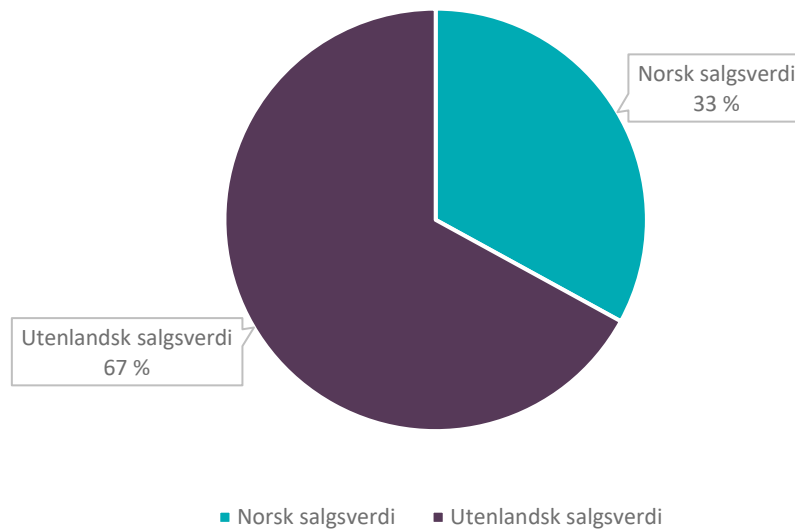
Industrimineraler:

Andel bedrifter etter eierskap innen industrimineraler

Figur 3: Andel norsk- og utenlandskeide bedrifter innen industrimineraler

Salgsverdi industrimineraler

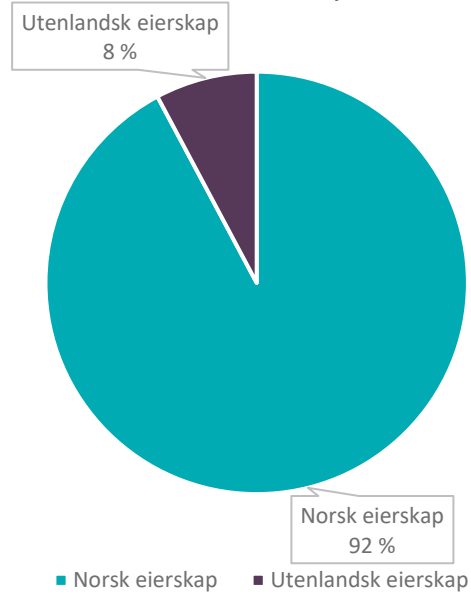

Figur 4: Andel av total salgsverdi av industrimineraler fordelt mellom norsk- og utenlandskeide bedrifter

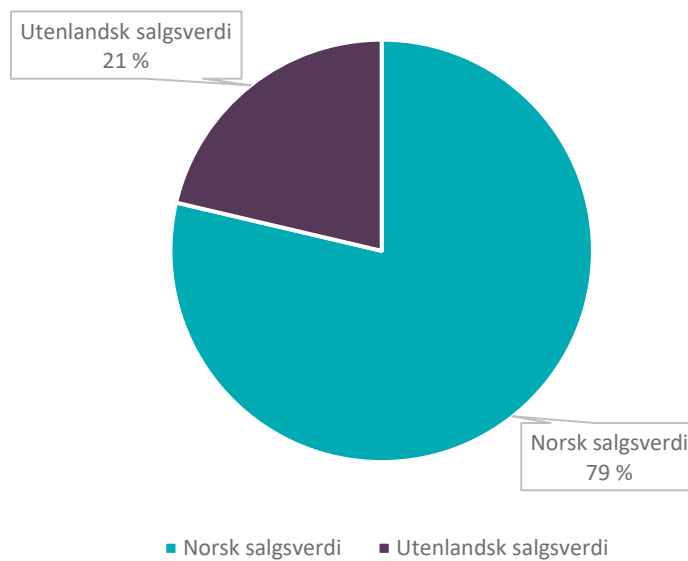
Naturstein:

Andel bedrifter etter eierskap innen naturstein

Figur 5: Andel norsk- og utenlandskeide bedrifter innen naturstein

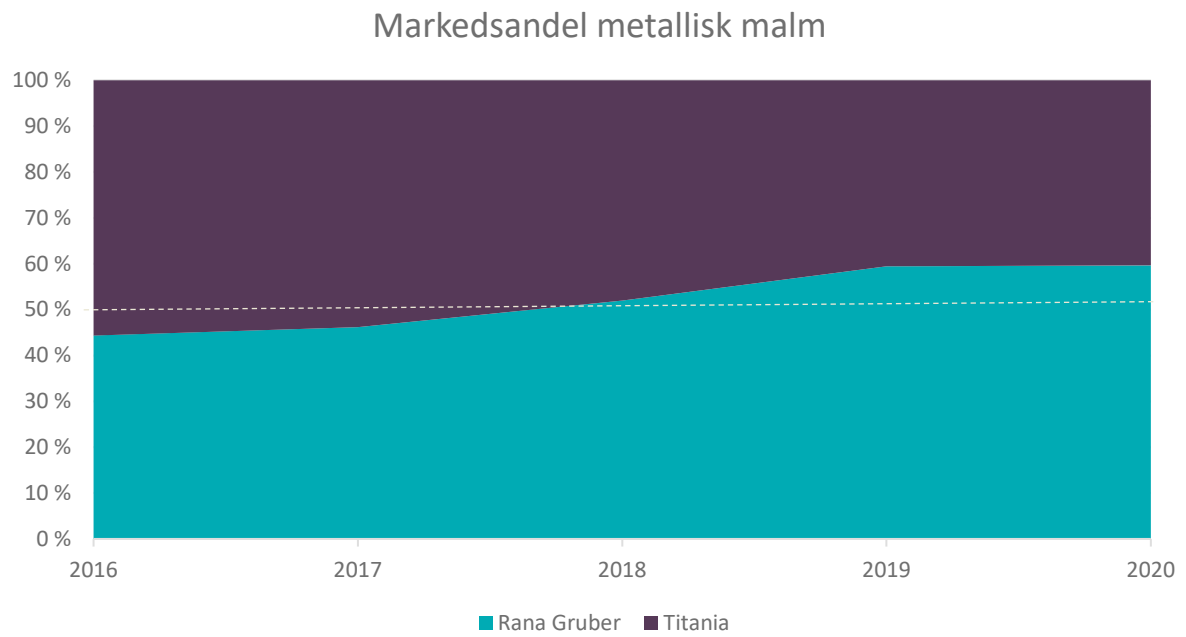
Salgsverdi naturstein

Figur 6: Andel av total salgsverdi av naturstein fordelt mellom norsk- og utenlandskeide bedrifter

Metallisk malm:

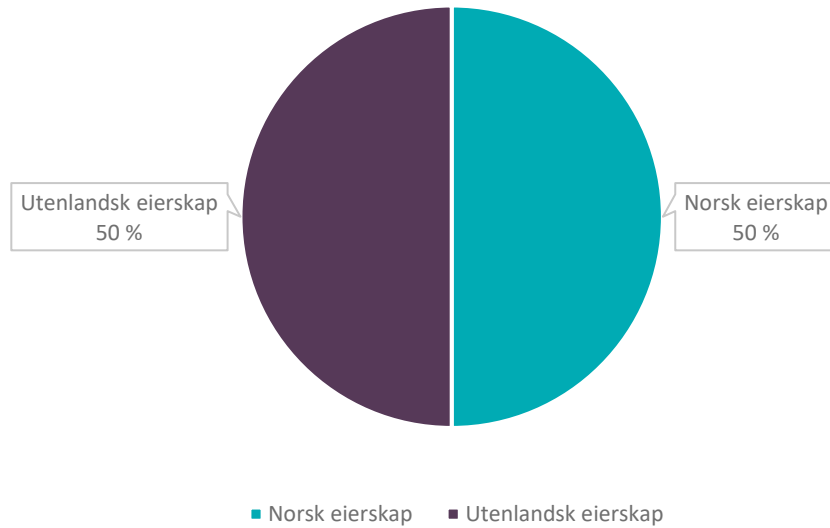

Figur 7: Markedsandel innen metallisk malm over tid fordelt mellom norskeide Rana Gruber og amerikanskeide Titania.

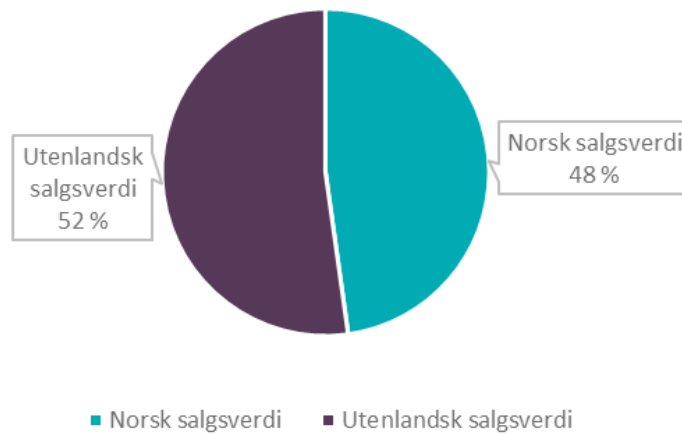
Salgsverdi over 100 millioner kroner:

Eierskap av bedrifter med salgsverdi > 100.000.000

Figur 8: Andel norsk- og utenlandskeide bedrifter med salgsverdi over 100 millioner kroner

Eierskap av salgsinntekter > 100 000 000

Figur 9: Andel av salgsverdi hos bedrifter med salgsverdi over 100 millioner kroner fordelt mellom norsk- og utenlandskeide bedrifter

Direktoratet for mineralforvaltning
med Bergmesteren for Svalbard

Ladebekken 50
N-7066 Trondheim

TELEFON + 47 73 90 46 00

E-POST post@dirmin.no

WEB www.dirmin.no